

de kalan Dubrovnik ilinin nüfusu 71.419'dur (1991).

Tarihî önemi bulunan şehirde Rönesans devrinden kalma saraylar, barok üslûbunda katedral, kilise ve çeşme gibi ünlü mimari eserler bulunmaktadır. Şehir Yugoslavya'nın dağılması sırasında Sırp saldırılarından önemli ölçüde etkilendi ve pek çok tarihî eser tahrip edildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Piri Reis, *Kitâb-ı Bahriye* (nşr. Ali Haydar Alpagot — Fevzi Kurdoğlu), İstanbul 1935, s. 343-354; S. Razzi, *La storia di Raugia*, Lucca 1595; Luccari, *Coptoso ristretto degli annali di Rausa*, Venedik 1605; Evliya Çelebi, *Seyahatname*, VI, 445-453; Appendini, *Notizie sulle antichità storia e letterature dei Ragusei*, Ragusa 1802-1803; Iorjo Tadić, "Le port de Raguse et sa flotte au XVIe siècle", *Le navire et l'économie maritime du Moyen Age au XVIIIe siècle*, (1959); J. Luetic, *O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeca*, Dubrovnik 1959; N. H. Biegan, *The Turco-Ragusan Relationship, According to the Firmans of Murad III (1575-1595) Extant in the State Archives of Dubrovnik*, The Hague 1967; a.m.f., "Ragusan spying for the ottoman Empire. Some 16th century documents from the State Archive at Dubrovnik", *TTK Belleten*, XXVII/106 (1963), s. 237-249; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 222-223; III/1, s. 12; III/2, s. 114-115; IV/2, s. 116-120; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi* (trc. Enver Ziya Karal), Ankara 1975, I, 128, 340-342, 469; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (trc. Fikret İslitan), Ankara 1981, s. 220, 290, 332, 391, 521; F. Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (trc. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1989-90, I-II, bk. İndeks; Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri I*, İstanbul 1990, s. 205, 305-306; Safvet, "Ragusa (Dubrovnik) Cumhuriyeti", *TOEM*, III/17 (1331), s. 1061-1070; Ciro Truhelka, "Dubrovnik Arşivinde Türk-İslâm Vesikaları", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, I, İstanbul 1955, s. 39-65; Hazım Şabanoviç, "Dubrovnik Devlet Arşivindeki Türk Vesikaları" (trc. İsmail Eren), *TTK Belleten*, XXX/119 (1966), s. 391-437; Boško Bojović, "Dubrovnik et les Ottomans (1430-1472) 20 actes de Murâd et de Mehmed II en médio-serbe", *Turcica*, XIX, Paris 1987, s. 119-173; a.m.f., "Dubrovnik (Raguse) et les Ottomans II Onze Actes de Mehmed II en Vieux-Serbe 1473-1476", a.e., XXIV, Paris 1992, s. 153-182.

ŞERAFETTİN TURAN

DUDA, Herbert Wilhelm

(1900-1975)

Avusturyalı şarkiyatçı,
Türk tarihi ve edebiyatı uzmanı.

18 Ocak 1900'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Tuna kıyısında ki Linz şehrinde dünyaya geldi. Orta öğrenimini, o yıllarda Germen kültürünün

büyük merkezlerinden biri olan Prag'da yaptı. Liseyi bitirir bitirmez I. Dünya Savaşı sebebiyle Avusturya ordusunda görev aldı ve Türkiye'de bulundu; böylece ileride meslek hayatına hâkim olan Türk ve İslâm medeniyetiyle yakın temasa geçmiş oldu. Savaştan sonra 1919'da yüksek öğrenimine Prag'da Alman Üniversitesi hüviyetiyle öğretim yapan Karls-Universität'te, Max Grünert'in yanında şarkiyat derslerine devam ederek başladı. Ardından Viyana Üniversitesi'nde Friedrich Edler von Kraelitz-Greifenhorst'un derslerine devam etti. Duda'nın Osmanlı devri Türk tarihiyle uğraşmasında, özellikle Osmanlı belgeleri üzerinde çalışan bu ilim adamının tesiri olduğuna ihtimal verilir. Yüksek öğreniminin son safhasını ise Almanya'nın Leipzig Üniversitesi'nde Richard Hartmann ile August Fischer'in yanında doktorasını vererek tamamladı (1925).

O dönemde Türk dilinin en kuvvetli uzmanlarından olan Jean Deny'nin yanında Paris'te bir müddet çalışan Duda, Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes'dan da diploma aldıktan sonra 1927'de İstanbul'a gitti. O yıllarda İstanbul'da çıkmakta olan Almanca *Türkische Post* gazetesinde görev aldı. Duda bu gazete için Türk basınına tanyor ve tiyatro tenkitleri yazıyordu. Ayrıca İstanbul'da yaşadığı yıllarda Yunus Emre ve Ahmed Hâşim hakkında iki de kitap yayımlamıştır (1929).

Duda 1932'de Leipzig Üniversitesi'nde doçentlik imtihanını verdikten sonra Almanya'da kaldı ve aynı öğretim kurumunda kadrosuz doçent olarak akademik kariyere girdi. 1936'da yine Almanya'nın Breslau Üniversitesi onu Türkoloji ve İslâm dilleri kadrosuz profesörlüğüne tayin etti. II. Dünya Savaşı yıllarında bir süre Bulgaristan'ın Sofya Üniver-

sitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalıştıktan ve burada 1941-1944 yılları arasında Alman Kültür Enstitüsü'nü yönettikten sonra 1944'te asıl memleketine, Viyana Üniversitesi'nin Türkoloji ve İslâm bilimleri kürsüsüne ordinaryüs profesör olarak davet edildi. Duda Bulgaristan'da bulunduğu sırada *Balkan Türklüğü Araştırmaları* adlı kitabının malzemesini toplamıştı. Viyana Üniversitesi'nde emekli olduğu 1970 yılına kadar çalıştı ve bu sırada gerek Türk tarih ve edebiyatı gerekse diğer İslâm ülkeleriyle ilgili eser ve makalelerini yayımladı. 1948'de geniş halk kitlesinin üniversite ile temasını sağlayan *Österreichische Hochschulzeitung*'u kurdu ve 1971'e kadar bu yayın organında başyazar olarak çalıştı.

Viyana Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde bir süre dekanlık yapan Duda, Viyana Bilimler Akademisi ile Türk Dil Kurumu'na muhabir üye seçilmiş ve kendisine Avusturya ilim ve sanat şeref maddesi verilmiştir. Emekli olduktan sonra sağlığı çok bozulan, bu arada görme hassası da iyice azalan Duda, uzun süren bir rahatsızlıktan sonra Pfaffetschlag kasabesindeki evinde 16 Şubat 1975'te öldü. Birçok ünlü ilim adamını yetiştiren ve arkasında çeşitli eserler bırakan Duda için *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*'in LVI. cildi altmışıncı yaş armağan kitabı olarak yayımlanmıştır (Wien 1960).

Eserleri. Türkçe'den çevirdiği Yakup Kadri'nin hikâyeleri (*Novellen von Jaakub Kadri*, Leipzig 1923) ve Yeni Muamele Vergisi Kanunu'nun Almanca tercümesi (*Das neue türkische Umsatzsteuergesetz*, İstanbul 1927) Duda'nın ilk çalışmaları arasında yer alır. Bunları Ahmed Hâşim'e dair bir yayını takip etmiştir ("Ahmed Hâşim, ein Türkischer Dichter der Gegenwart", *Welt des Islams*, XI [Leipzig 1928], XII [1930/31]); bu çalışma ayrıca kitap halinde de çıkmıştır (Berlin 1929). Duda'nın bibliyografyasında, İstanbul'da 1929 yılında bastırılmış *Yunus Emre* adlı bir kitaptan bahsedilmektedir. Ancak bu yayını herhangi bir kütüphane veya katalogta bulmak mümkün olmamıştır. Yalnız *İstanbul Belediye Kütüphanesi Alfabetik Kataloğu*'nda (III [İstanbul 1954], nr. 6955), 1929'da Ankara'da basılmış Yunus Emre hakkında büyük bir kitaba rastlanmaktaysa da bunun yazarı belli değildir. Duda önceleri İstanbul'da çıkan *Türkische Post* gazetesin-

Herbert
Wilhelm Duda

de birçok kısa yazı yayımladı. Daha sonra Refik Halit (Karay), Falih Rıfkı (Atay) gibi Türk nesir yazarlarının eserlerinden Almanca'ya tercüme yaptı; bu arada "Kırk Vezir" masalları hakkında bir araştırması Almanya'da (Leipzig 1930), Karagöz oyunlarından *Fasl-ı Ferhad* da İstanbul'da basıldı (1931). Duda 1933 ve 1934 yıllarında daha çok İran edebiyatı ile uğraşmış ve bazı çalışmalarını yayımlamıştır. Ferhad ve Şîrin hikâyesi hakkındaki kitabı ile (*Ferhad und Schirin, Die literarische Geschichte eines Sagenstoffes*, Prag-Paris-Leipzig 1933) Ubeyd-i Zâkânî'nin *Mûş u Gûrbe* başlıklı hicvine dair tercümeli yayını (*Katze und Maus*, Salzburg 1947) Duda'nın İran edebiyatına duyduğu ilginin işaretleridir. Nitekim son yıllarında da İstanbul'da Esad Efendi kitapları arasında bulunan ve İran şairlerinin eserlerini ihtiva eden el yazmalarına dair uzunca bir makalesi çıkmıştır ("Die persischen Dichterhandschriften der Sammlung Es'ad Efendi zu İstanbul", *Isl.*, XXXIX [1964], s. 38-71). 1940-1943 yılları arasında Bulgar dili ve Bulgaristan'daki Türk hâkimiyetine dair birkaç araştırması basılmış olup 1949'da çıkan *Balkantürkische Studien* (Wien 1949) bunların en önemlisidir. Bulgaristan'da bulunduğu yıllarda, orada kalan Osmanlı belgelerine dair bir çalışmasını yayımladıktan sonra (*Mitteilungen des Deutschen Wissenschaftlichen Institutes in Sofia*, sy. 1, Leipzig 1943) Bulgaristan ve diğer Balkan ülkelerinde yaptığı araştırmalarını da 1949'da Viyana'da İlimler Akademisi yayınları arasında basılan bir ciltte toplamıştır. Bu kitabın içinde şu konular üzerine yaptığı araştırmalar ve belgeleri yer almaktadır: XVII. yüzyılda Üsküp, Şumnu'da Şerif Halil Paşa Camii ve Medresesi, Osmanlı devrinde Bulgaristan'da koyun vergisi, Şumnu'da Şerif Halil Paşa Camii kitabesi, Şerif Halil Paşa vakfiyesi ve Sultan II. Mahmud'un Koprivštica Müzesi'nde bulunan 14 Cemâziyelevvel 1240 (4 Ocak 1825) tarihli fermanı. Çalışmalarında Balkanlar'daki Osmanlı idaresinin ezici değil koruyucu olduğunu vurgulayan Duda, birçok Batılı tarihçinin aksine Türk hâkimiyetinin hristiyan halkın varlık içinde gelişmesine hiçbir zaman engel olmadığını belirtir. Bâbîî'nin hristiyan tebaasının durumu üzerine kaleme aldığı "Zur Lage der christlichen Untertanen der Pforte" (*WZKM*, 51 [1948]) adlı makalesinde de aynı konu üzerinde özellikle durmuştur.

Vom Kalifat zur Republik. Die Türkei in 19. und 20. Jahrhundert (Wien 1948) adını taşıyan kitabında Türk tarihinin son safhasını, sadece siyasî tarih olarak değil bu dönemde meydana gelen kültür ve edebiyattaki değişmelerle birlikte incelemiştir. Yeni Türk tarihi, dili ve edebiyatı ile uğraşırken özellikle Arap harflerinden Latin alfabesine geçilmesi konusu üzerinde durarak görüşlerini makaleler halinde yayımlamıştır ("Die neue Lateinschrift in der Türkei, I ve II", *Orientalistisches Literatur-Zeitung*, XXXII [Leipzig 1929], XXXIII [1930]). İyi bildiği Farsça sayesinde Selçuklu tarihine eğilmiş ve İbn Bibî'nin, Anadolu Selçukluları tarihinin önde gelen kaynaklarından biri olan *el-Evâmirü'l-‘alâ’iyye fi'l-umûri'l-‘Alâ’iyye* adlı eserinin kendi devrinde yapılan muhtasarını (*Tevârîh-i Âl-i Selcûk, Muhtasar-ı Selcûknâme*) Almanca'ya tercüme ederek Danimarka'da yayımlamıştır (*Die Seltshukengeschichte des Ibn Bibî*, Kopenhagen 1959). Bu çalışmasında tercüme ile birlikte Farsça metni çok sayıdaki açıklama ve notlarla zenginleştirmiştir. 1963'te J. von Hammer-Purgstall'ın Osmanlı tarihinin (*Geschichte des Osmanischen Reiches*) Graz'da yapılan yeni tıpkıbasımına uzunca bir ön-söz yazmış ve bir bibliyografya eklemiştir (s. IX-XX). Bu arada Danimarka devlet arşivinde bulunan Osmanlı fermanlarına dair bir yazısı da basılmıştır ("Die Osmanischen Staatsschreiben des Königlichen Reichsarchivs zu Kopenhagen", *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, LVIII, Wien 1950).

E. Saussey'in *Prosateurs turcs contemporains* (Paris 1935) adlı kitabının bir tahlil ve tenkidi olan "Zeitgenössische türkische Prosa" başlıklı makalesi *Orientalistische Literatur-Zeitung*'da çıktı (XL, Leipzig 1937); bu makalenin ertesi yıl Türkçe çevirisi yayımlanmıştır ("Asırdaş Türk Nesri", *İlkü*, XI/59 [1938], s. 462-467). Duda'nın bir yazısı da Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 28 Kasım 1956'da verdiği bir konferansın metni olup o sıralarda çıkmak üzere olan İbn Bibî'nin Selçuklu tarihleriyle ilgilidir ("İbn Bibî'nin Selçuk Tarihi", *Şarkiyat Mecmuası*, II, İstanbul 1958, s. 1-10). Duda'nın *Vom Kalifat zur Republik* adlı kitabı Abdurrahman Güzel tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Hilâfetten Cumhuriyete Geçiş* adıyla basılmıştır (Ankara 1989).

BİBLİYOGRAFYA :

H. W. Duda, *Meine Schriften 1919-1969*, Wien 1970; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 290; Abdurrahman Bedevî, *Meusâ'atü'l-müsteşrikün*, Beyrut 1984, s. 168-169; H. Jansky, "Herbert W. Duda ein Sechziger", *WZKM*, sy. 56 (1960), s. III-VIII; E. Mais, "Herbert W. Duda Verzeichnis Seiner Schriften", a.e., sy. 56 (1960), s. XIII-XVI; "Herbert W. Duda", a.e., sy. 67 (1975), s. VII-VIII; Gy. Káldy-Nagy, "In Memoriam Herbert W. Duda 1900-1975", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.*, XXX/1, Budapest 1976, s. 133-135; Abdurrahman Güzel, "Ord.Prof.Dr. Herbert W. Duda", *TKA*, XV/1-2 (1976), s. 227-252; a.mlf., "Avusturyalı Türkolog Herbert W. Duda'nın Türk Dili Hakkındaki Görüşleri", *TK*, XX/227 (1982), s. 278-284; W. Heinz, "Herbert Wilhelm Duda (1900-1975)", *ZDMG*, 128 (1978), s. 1-4.

SEMAVİ EYİCE

DUGAT, Gustave

(1824-1894)

Fransız şarkiyatçısı.

Fransa'nın güneydoğusunda Vaucluse bölgesinde yer alan Orange şehrinde doğdu. Paris'teki Ecole des Langues Orientales Vivantes'tan mezun olduktan sonra, hocaları Reinaud ve De Perceval gibi, özellikle Fransız işgali altındaki Kuzey Afrika ülkelerinin tarih, edebiyat ve coğrafya konularında çalıştı. 1872 yılında Ecole des Langues Orientales Vivantes'in öğretim kadrosuna dahil olarak Arapça ile İslâm tarihi ve coğrafyası derslerini okuttu. Gençlik yıllarından itibaren *Journal Asiatique*'te çeşitli makaleleri yayımlanan, aynı zamanda Société Asiatique'in de üyesi olan Dugat Barjols'da öldü.

Eserleri. 1. *Grammaire française à l'usage des Arabes de l'Algérie, de Tunis, du Maroc, de l'Égypte et de la Syrie* (Paris 1854, Fâris eş-Şidyâk ile birlikte). Fransa'nın Kuzey Afrika ülkelerini istilâ etmesinden önce ileride yapılacak şarkiyat çalışmalarına yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış bir eserdir. 2. *Histoire des orientalistes de l'Europe du XIIe au XIXe siècle* (Paris 1868-1870). 3. *Cours complémentaire de géographie, histoire et législation des états musulmans* (Leiden 1873). 4. *Histoire des philosophes et des théologiens musulmans de 632 à 1258* (Paris 1878; Amsterdam 1973). 5. "Études sur le traité de médecine d'Abou Djafar Ah'mad intitulé Zâd al-mûsâfir" (*JA*, 5. seri, I, 1853, s. 289-353). İbnü'l-Cezzâr'in *Zâdû'l-mûsâfir* ve *kütü'l-hâzır* adlı risâlesinin tahkiki neşridir. 6. *Analectes sur l'histoire et la lit-*